

NORGES HØYESTERETT

Den 7. desember 2007 avsa Høyesterett dom i

HR-2007-02061-A, (sak nr. 2007/1516), straffesak, anke,

Den offentlige påtalemyndighet (kst. statsadvokat Lars Erik Alfheim)

mot

A (advokat Berit Reiss-Andersen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Indreberg**: Saken gjelder straffutmåling for grovt ran og enkelte andre forhold. Spørsmålet er særlig om det er grunnlag for samfunnsstraff.
- (2) Hallingdal tingrett avsa 22. februar 2007 dom mot A for grovt ran av en dagligvareforretning, to grove tyverier fra hytter, ett bilbrukstyveri og fem bensintyverier. Domsslutningen lyder slik:

”A, født 00.00.1985, dømmes for overtredelse av straffeloven § 268 andre ledd, jfr. § 267; straffeloven § 257, jfr. § 258; straffeloven § 260 første ledd, jfr. tredje ledd og straffeloven § 257 til fengsel i et år, jf. straffeloven § 62, § 63 annet ledd og § 64 som ny særskilt dom i forhold til forelegg av 22.09.06.

Fullbyrdelsen av 120 dager av straffen utsettes i medhold av straffeloven §§ 52-54 med en prøvetid på 2 – to – år.

Varetekt kommer til fradrag med tre dager.”
- (3) Etter straffutmålingsanke fra A endret Borgarting lagmannsrett ved dom 11. september 2007 under dissens straffen til samfunnsstraff i 360 timer med en subsidiær fengselsstraff og gjennomføringstid på ett år. Mindretallet – rettens formann og en av meddommerne – stemte for å forkaste anken.
- (4) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over straffutmålingen, og anført at det skulle vært idømt ubetinget fengsel.

- (5) *Jeg er kommet til at anken må tas til følge.*
- (6) Domfelte er i dag 22 år. Han er tidligere bøtelagt flere ganger, men har ingen straffedommer.
- (7) Ved straffutmålingen er det ranet av dagligvareforretningen som veier tyngst. Ranet var foranlediget av at As samboer over telefon hadde fortalt ham at hun var truet med voldtekt og drap på grunn av narkotikagjeld. A forsøkte å låne penger, men lyktes ikke, og bestemte seg for å rane en dagligvareforretning i nærheten. Han utstyrte seg med tollekniv og maske som besto av en t-skjorte med hull for øynene. I tillegg tok han på ekstra ytterklær som han planla å kaste etter ranet.
- (8) Han gikk inn i butikken ca. kl. 12.45. Det var bare to personer til stede, B, som betjente kassen, og en annen butikkansatt som hun nettopp hadde avløst. Med masken over hodet gikk A fram til B, holdt knivspissen cirka 30 centimeter fra halsen hennes, holdt fram en plastpose, og sa ”gi meg pengene”. B la beholdningen – ca. 3000 kroner – i plastposen. A tok selv myntbeholdningen fra kassen samtidig som han holdt kniven rettet mot B. Etter kort tid forlot han butikken, kastet ransklærne i en søppelcontainer og gjemte kniven. Han satte samme dag pengene inn på samboerens bankkonto.
- (9) Høyesterett har i flere saker gitt uttrykk for at det som et klart utgangspunkt skal reageres med ubetinget fengsel av lengre varighet ved grove ran, se blant annet Rt. 2000 side 1358 og Rt. 2000 side 1852. I Rt. 2005 side 573 er det videre gitt uttrykk for at hensynet til allmennprevensjonen tilsier at det reageres med ubetinget fengsel av lengre varighet ved ran av kiosker, bensinstasjoner og forretninger – også der ranet ikke er ansett som grovt. I dommen ble det uttalt at det skal noe helt spesielt til for å kunne reagere med samfunnsstraff for ran som dette.
- (10) Ranet i Rt. 2005 side 573 skiller seg fra ranet i vår sak ved at det skjedde om natten med bare én ansatt til stede og med bruk av uladd luftpistol. Også vår sak, hvor det ble truet med kniv mot fornærmedes hals, var imidlertid meget skremmende for fornærmede. Jeg kan ikke se at forskjellene mellom sakene kan lede til at det tas et annet utgangspunkt for når samfunnsstraff kan anvendes. Domfelte har imidlertid gjort gjeldende at rettsutviklingen etter dommen i Rt. 2005 side 573 tilsier at samfunnsstraff kan anvende i større utstrekning ved ransforbrytelser enn lagt til grunn i avgjørelsen fra 2005. Jeg behandler først denne anførselen.
- (11) Straffeloven § 28 a ble endret i forbindelse med vedtakelsen av den nye straffeloven 20. mai 2005 nr. 28, og igjen 29. juni 2007. Jeg går ikke inn på de konkrete endringene, men peker på at begge endringene er skjedd for å legge til rette for økt bruk av samfunnsstraff, se blant annet Ot.prp. nr. 31 (2006–2007) kapittel 7, hvor bakgrunnen for endringene omtales. I forarbeidene til 2005-endringen, Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) på side 296, uttaler imidlertid departementet:
- ”I grove volds- og seksuallovbruddssaker, samt i andre saker hvor allmennpreventive hensyn normalt gjør seg sterkt gjeldende, bør domstolene likevel være svært tilbakeholdne med å idømme samfunnsstraff.”**
- (12) I Innst. O. nr. 72 (2004–2005) punkt 21.1.2 sa flertallet i justiskomiteen seg enig i dette synet på volds- og seksuallovbruddssaker, mens mindretallet (representantene fra

Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti) ønsket at man overfor unge lovbyggere åpnet for å bruke samfunnsstraff også i slike saker dersom samfunnsstraffen gjør det mer sannsynlig at man kan forhindre tilbakefall. Uttalelsen om at domstolene bør være svært tilbakeholdne med å idømme samfunnsstraff i andre saker hvor allmennpreventive hensyn normalt gjør seg sterkt gjeldende, ble ikke kommentert i innstillingen.

- (13) I forarbeidene til 2007-lovendringen, Ot.prp. nr. 31 (2006–2007) gis det i punkt 7.1 uttrykk for at regjeringen ønsker å øke bruken av samfunnsstraff som alternativ reaksjon. ”Særlig overfor unge lovbyggere må samfunnsstraff brukes mer. Dette skyldes gode erfaringer med samfunnsstraffen og dessuten at samfunnsstraffen er en betydelig rimeligere straff enn ubetinget fengsel.” I proposisjonen drøftes imidlertid ikke hvordan avveiningen mellom allmennpreventive hensyn og bruk av samfunnsstraff skal falle ut i en sak av den type vi her står overfor.
- (14) Til tross for det uttalte ønsket om økt bruk av samfunnsstraff fra lovgiverne, kan jeg ikke se at det er holdepunkter for ikke å opprettholde kravet om at det ved grovt butikkran må helt spesielle forhold til for at det skal være aktuelt å idømme samfunnsstraff. Jeg viser til begrunnelsen for straffutmålingen i Rt. 2005 side 573 og de dommene det der henvises til. Ran av denne typen er samfunnsskadelige på grunn av den frykt og utrygghet de skaper. Videre kan butikksatte som utsettes for slike ran, lett få psykiske ettervirkninger, noe vår sak er et eksempel på. Begge de butikksatte har vært sykmeldte i perioder og hatt behov for psykologbehandling. Vår sak illustrerer også at terskelen for å begå slike ran ved akutt pengebehov kan være relativt lav – noe som understreker de allmennpreventive hensyn.
- (15) Jeg vurderer så om det i denne saken foreligger helt spesielle forhold som kan tilsi bruk av samfunnsstraff. Lagmannsrettens flertall har begrunnet bruken av samfunnsstraff slik:
- ”Domfelte har hatt en vanskelig bakgrunn og oppvekst preget av familieoppløsning, ustabile forhold, mobbing og konflikter med morens nye samboer. Han har vært uten annet arbeid enn sporadiske ansettelsesforhold, og tidvis har han ikke hatt annen bopel enn telt og campingvogn. Han er nå inne i en klar oppbygningsfase der han har etablert seg med et fast samboerforhold, bolig og arbeid. En fengselsstraff vil med stor sannsynlighet rive ned det som domfelte til nå har bygget opp og bringe ham tilbake til en ustabil tilværelse med den fare for tilbakefall til ny kriminalitet som en slik tilværelse erfaringsmessig lett fører til. Forholdet er tilstått, utbyttet av de straffbare handlingene var beskjedent, og ranet var begått for å hjelpe samboeren ut av en skremmende situasjon. Flertallet har ikke grunn til å tvile på domfeltes forklaring om at han angret og beklager det han har gjort. Etter en samlet vurdering taler de beste hensyn for å gi domfelte den sjansen som ligger i en reaksjon i frihet.”**
- (16) Jeg er enig i at de forhold som her er nevnt er relevante i en samfunnsstraffvurdering, men jeg kan ikke se at forholdene i dette tilfellet har tilstrekkelig tyngde til å begrunne anvendelse av samfunnsstraff. En vanskelig oppvekst kan ikke være utslagsgivende i en sak som denne, jf. blant annet Rt. 2004 side 1016, og selv om domfelte kan være inne i en positiv utvikling, er hans livssituasjon nå ikke vesentlig annerledes enn på ranstidspunktet. Jeg nevner at samboerforholdet ikke hindret ranet, at hans nåværende arbeidsforhold har vart i mindre enn tre uker, og at han forut for dette har hatt vekslende tilknytning til arbeidslivet.
- (17) Jeg finner at straffen i samsvar med aktors påstand passende kan settes til fengsel i ett år. Det er da tatt hensyn til at ranet ble tilstått da domfelte ble avhørt første gang.

- (18) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 1 – ett – år med fradrag av 3 – tre – dager for utholdt varetekt.

(19)	Dommer Øie:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(20)	Dommer Tjomsland:	Likeså.
(21)	Dommer Matningsdal:	Likeså.
(22)	Justitiarius Schei:	Likeså.

- (23) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 1 – ett – år med fradrag av 3 – tre – dager for utholdt varetekt.

Riktig utskrift bekreftes: